

คอลัมน์ "หอคอยส่องโลก"

Financial Day ฉบับวันพุธที่ 18 ตุลาคม 2538

สหภาพยุโรปกับวัฒนธรรมแห่งชาติ

รังสรรค์ ณะพรพันธุ์

สหภาพยุโรปกำลังอยู่ในกระบวนการปรับตัวเพื่อความกลมกลืน ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม กระบวนการปรับตัวดังกล่าวนี้มีผลกระทบอย่างมหาศาลต่อภาคีสมาชิก การผนึกตัวเป็นยุโรปตลาดเดียวยังผลให้ขนาดของตลาดขยายใหญ่ขึ้น และทำให้สหภาพยุโรปกลายเป็นเขตเศรษฐกิจยักษ์ใหญ่ (super bloc) ที่ทรงอิทธิพลยิ่ง แต่การผนึกตัวทางการเมืองและสังคมเริ่มทำให้ภาคีสมาชิกลังเลใจ เพราะหมายความว่าประเทศต่างๆต้องสละอธิปไตยของชาติและยอมรับผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมที่ตามมาด้วย

แม้ในเรื่องการผนึกตัวทางเศรษฐกิจ ประเด็นการผนึกตัวทางการเงินเพื่อเข้าสู่ระบบการเงินยุโรประบบเดียวกัน โดยมีเงินตราสกุลหลักใช้ร่วมกัน ก็ยังเป็นเรื่องอันแสนยาก ทั้งนี้เนื่องจากศักยภาพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของภาคีสมาชิกแตกต่างกันมาก ในประการสำคัญการเข้าสู่ระบบการเงินยุโรประบบเดียวกัน จะทำให้ประเทศเหล่านี้สูญเสียเสรีภาพในการบริหารนโยบายการเงิน ด้วยเหตุดังนี้เอง การผนึกตัวทางการเงินของสหภาพยุโรปจึงต้องเลื่อนกำหนดออกไป แม้แต่เรื่องที่น่าจะตกลงกันได้โดยง่าย ดังเช่นชื่อสกุลเงินตรายุโรป ก็ยังยืดเยื้อและหาข้อยุติมิได้

ในการประชุมรัฐมนตรีการคลังแห่งสหภาพยุโรป ณ เมืองวาเลนเซีย (Valencia) ประเทศสเปนเมื่อปลายเดือนกันยายน 2538 ฝรั่งเศสเป็นเพียงประเทศเดียวที่เสนอให้ใช้ชื่อ 'หน่วยการเงินยุโรป' (European Currency Unit) หรือ ECU ดังที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน และเป็นชื่อที่ปรากฏในสนธิสัญญา มาสทริชต์ (Maastricht Treaty) ด้วย เหตุที่ฝรั่งเศสเสนอเช่นนี้ก็เพราะ ecus เคยเป็นชื่อเหรียญกษาปณ์ฝรั่งเศสในรัชสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ในขณะที่ผู้นำเยอรมนีไม่ชอบชื่อนี้ เพราะคำที่ออกเสียงว่า kuh ในภาษาเยอรมันแปลว่า แม่วัว

เมื่อมีผู้เสนอให้ใช้ชื่อ Monnets ตามชื่อ Jean Monnet ผู้ก่อตั้งประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (EEC) อังกฤษคัดค้าน เพราะไม่ต้องการให้ชื่อเงินตรายุโรปติดสำเนียงฝรั่งเศสมากเกินไป ในขณะที่อังกฤษเสนอให้เลือกใช้ชื่อเงินตรายุโรปในอดีตมาแทน 'หน่วยการเงินยุโรป' ดังเช่น florin หรือ schilling แต่มิได้รับเสียงสนับสนุน ส่วนเยอรมนีเสนอให้ใช้ชื่อ Franken ซึ่งเคย

เป็นชื่อเหรียญกษาปณ์เยอรมัน และมีสำเนียงคล้ายเงิน Franc ของฝรั่งเศส แต่ก็มีได้รับเสียงสนับสนุนเช่นเดียวกัน

ในที่สุด ที่ประชุมได้พิจารณาข้อเสนอที่ให้เติมคำว่า Euro หน้าชื่อสกุลเงินตรา แต่ละประเทศ ดังเช่น Euromark, Eurofranc, Eurolira, Europound เป็นต้น และตกลงให้ใช้ชื่อ Euro แทน ECU ไปพลางก่อน

ความขัดแย้งเรื่องชื่อสกุลเงินตราของสหภาพยุโรปสะท้อนให้เห็นความพยายามของภาคีสมาชิกแต่ละประเทศที่จะรักษามรดกทางประวัติศาสตร์ของตนไว้ เพราะถ้าหากการผนึกตัวเข้าสู่ระบบการเงินยุโรปประสบความสำเร็จ และสหภาพยุโรปใช้เงินตราสกุลเดียวกัน ไม่ว่าจะชื่ออะไรก็ตาม ความสำคัญของสกุลเงินตราของภาคีสมาชิกแต่ละประเทศจะค่อยๆ ลดทอนลง ไม่ว่าจะเงินมาร์กเยอรมัน เงินปอนด์สเตอร์ลิง และเงินฟรังก์ฝรั่งเศส

ความต้องการอำรมรดกทางประวัติศาสตร์ทำให้ชาวอังกฤษจำนวนไม่น้อยกำลังไม่พอใจที่อังกฤษต้องควบเข้าสู่ระบบเมตริก (Metrication) นับตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2538 เป็นต้นมา ทั้งนี้เป็นผลจากมติของคณะกรรมการยุโรปในปี 2531 โดยที่อังกฤษมิอาจขัดขืนได้ เพราะอังกฤษเป็นเพียงประเทศเดียวที่มีปัญหานี้

การควบเข้าสู่ระบบเมตริกทำให้อังกฤษต้องละทิ้งมาตรการชั่งตวงวัดของตนเอง การวัดมิได้ใช้มาตรนิ้ว-ฟุต-ไมล์อีกต่อไป โดยที่ระบบเซนติเมตร-กิโลเมตรเข้ามาแทนที่ ส่วนการชั่งน้ำหนักนั้นแล้วมาตรกรัม-กิโลกรัมเข้ามาแทนที่ออนซ์-ปอนด์ ในขณะที่ลิตรเข้ามาแทนที่ไพนด์ (pint) ในการตวง การฝ่าฝืนไม่ใช้ระบบเมตริกจะถูกปรับไม่เกิน 5,000 ปอนด์

แต่คณะกรรมการยุโรปมิได้สนใจชาวอังกฤษอย่างถึงที่สุด เพราะมีมติผ่อนปรนอยู่บ้าง อาทิเช่น การชั่งมิได้บังคับใช้ระบบเมตริกอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินค้าที่มีได้บรรจุหีบห่อดังเช่นผัก อนุโลมให้ใช้มาตรการชั่งน้ำหนักแบบอังกฤษต่อไปจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2542 ส่วนการตวงก็อนุโลมให้ใช้มาตร pint กับเบียร์ที่ขายใน public house และนมสดที่ส่งตามบ้าน เป็นต้น

มาตรการชั่งตวงวัดแบบอังกฤษ ซึ่งใช้มานานนับศตวรรษต้องมลายไปกับการผนึกตัวของสหภาพยุโรป ชาวอังกฤษจำนวนไม่น้อยทั้งเสียตาทิ้งหวงแหนมรดกทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวนี้ ด้วยเหตุที่คณะกรรมการยุโรปต้องการให้ภาคีสหภาพยุโรปใช้มาตรการชั่งตวงวัดระบบเดียวกัน เพื่อมิให้เกิดความสับสนในการเปรียบเทียบ ประกอบกับระบบเมตริกเป็นระบบที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลาย และมีลักษณะวิทยาศาสตร์มากกว่าระบบอังกฤษ จึงเป็นธรรมดาอยู่เองที่สหภาพยุโรปเล็งเฝ้าระบบเมตริก

การเสื่อมสลายของมาตรการชั่งตวงวัดแบบอังกฤษมีผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมด้วย ชาวอังกฤษไม่คุ้นเคยกับระบบเมตริก จึงต้องใช้เวลาในการปรับตัวไม่น้อย

แต่กระบวนการปรับตัวมิได้เพิ่งเกิดขึ้น หากได้มีมาตั้งแต่เมื่ออังกฤษเข้าเป็นภาคีตลาดร่วมยุโรป ในปี 2516 สินค้าบางประเภทเริ่มให้ข้อมูลทั้งระบบเมตริกและระบบอังกฤษ แต่กระบวนการปรับตัวเป็นไปอย่างเชื่องช้า เพราะมีได้บังคับ แม้สหภาพยุโรปจะยินยอมให้อังกฤษขายเบียร์เป็นไพนด์ แต่น้ำมะนาวและเครื่องดื่มอื่นๆต้องขายเป็นลิตร (ระบบเมตริก) นักการเมืองอังกฤษบางคนตั้งคำถามว่า แล้ว shandy ซึ่งเป็นเบียร์ผสมมะนาว จะให้ขายในหน่วยอะไร

มาตรวัดแบบอังกฤษเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตชาวอังกฤษ ดังสะท้อนให้เห็นในวรรณคดีอังกฤษเป็นจำนวนมาก ในเวลาเพียงอีกไม่กี่ทศวรรษข้างหน้า มาตรวัดแบบอังกฤษจะหมดความสำคัญในชีวิตและวัฒนธรรมอังกฤษ นับเป็นการขาดดุลทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ชาวอังกฤษจำนวนไม่น้อยตั้งคำถามว่า เหตุใดสหภาพยุโรปจึงต้องบังคับให้อังกฤษควบเข้าสู่ระบบเมตริก ทำไมจึงไม่ปล่อยให้กลไกตลาดเป็นผู้ตัดสิน หากประชาชนนิยมใช้ระบบเมตริก มาตรวัดแบบอังกฤษก็ต้องเสื่อมสูญไปตามธรรมชาติ บางคนแสดงความเห็นว่า คงไม่มีชาวอังกฤษคนใดข้ามเกาะอังกฤษเพียงเพื่อไปหาข้อมูลราคาบนภาคพื้นยุโรป เพื่อประกอบการตัดสินใจซื้อสินค้า และคงไม่มีชาวยุโรปคนใดข้ามมาเกาะอังกฤษด้วยเหตุผลเดียวกัน แต่ข้ออ้างเช่นนี้ย่อมใช้ไม่ได้กับกรณีสินค้าออกสินค้าอังกฤษที่ส่งไปขายบนภาคพื้นยุโรป หากใช้มาตรการซึ่งตวงวัดแตกต่างกัน ย่อมสร้างปัญหาในการเปรียบเทียบราคา และอาจทำให้ผู้บริโภคต้องเสียต้นทุนสารสนเทศ (information cost) เพิ่มขึ้น

สหภาพยุโรปยังมีปัญหาสำคัญที่ต้องระงับอีกมากก่อนที่การผนึกตัวเป็นไปโดยสมบูรณ์ ประเด็นที่มีผลกระทบทางวัฒนธรรมอย่างสำคัญได้แก่ การเลือกภาษาทางการของสหภาพยุโรป ภาษาอังกฤษมีแต้มต่อในเรื่องนี้อย่างมาก ในด้านหนึ่ง ภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศที่มีการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนของประเทศต่างๆบนภาคพื้นยุโรปอย่างแพร่หลาย ไม่เว้นแม้แต่ฝรั่งเศส ในอีกด้านหนึ่ง ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากลที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการติดต่อการค้า แม้ภาษาอังกฤษจะเป็นภาษาสากลที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลาย ก็เชื่อว่าภาษาอังกฤษจะไร้คู่แข่ง รัฐบาลฝรั่งเศสพยายามผลักดันให้สหภาพยุโรปปรับภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาทางการ แต่ฝรั่งเศสก็รู้ตัวดีว่าตกเป็นเบี้ยล่าง

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ฐานะสัมพัทธ์ของภาษาฝรั่งเศสในสังคมโลกตกต่ำลงเป็นอันมาก รัฐบาลฝรั่งเศสในอดีตพยายามประคับประคองฐานะสัมพัทธ์ของภาษาฝรั่งเศส ด้วยการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในประเทศต่างๆ การจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ระหว่างประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส และท้ายที่สุด ด้วยการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อกำหนดให้ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาประจำชาติ อันเป็นการสร้างป้อมปราการมิให้สหภาพยุโรปถูกล้ำเข้าไปกำหนดให้ฝรั่งเศสใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาทางการ

ในขณะที่อังกฤษเป็นฝ่ายขาดดุลทางวัฒนธรรม ในกรณีการผนวกเข้าสู่ระบบเมตริก ฝรั่งเศสทำท่าว่าจะจะเป็นฝ่ายขาดดุลในกรณีการเลือกภาษาทางการของสหภาพยุโรป แต่การเลือกภาษาทางการนั้นมีผลกระทบทางวัฒนธรรมอันลุ่มลึกยิ่งกว่าการผนวกเข้าสู่ระบบเมตริกมากนัก จึงมิใช่เรื่องที่ตกลงกันได้โดยง่าย อังกฤษมีไอร์แลนด์เป็นฐานเสียง เพราะต่างก็ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาประจำชาติ นอกจากนี้ ประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษอย่างแพร่หลาย ดังเช่นเนเธอร์แลนด์ เยอรมนี และลักเซมเบิร์ก รวมตลอดจนประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย อยู่ในข่ายที่จะสนับสนุนภาษาอังกฤษด้วย ฝรั่งเศสคงต้องดิ้นรนต่อสู้อย่างค่อนข้างโดดเดี่ยว และยากที่จะชนะ หนทางรวมขอมที่เป็นไปได้ก็คือ การกำหนดภาษาทางการมากกว่า 1 ภาษา ในกรณีเช่นนี้ สหภาพยุโรปจะต้องเสียต้นทุนการบริหารสูงกว่าที่ควรจะเป็น เพราะต้องผลิตเอกสารราชการมากกว่า 1 ภาษาด้วย

การผนึกตัวของสหภาพยุโรป ซึ่งมีเป้าหมายปฐมฐานอยู่ที่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกำลังก่อให้เกิดต้นทุนทางการเมืองและต้นทุนทางสังคมวัฒนธรรมแก่ภาคีสมาชิก